

TÜRKBİLİK REVÛSÜ

REVUE DE TURCOLOGIE

Fondée à Paris

Par

RIZA NOUR

TOME III, LIVRE 1'

Bir îzah	Riza Nour
Üveysi (şîr)	R. N.
Köroğlu „	R. N.
Tasbaz „	R. N.
Kuloglu „	R. N.
Kâtibî „	R. N.
Şâiri mechul bir şîr	R. N.
Kesikbaş dastanı (Salçuklular şîrleri)	R. N.
Demuroğlu „	R. N.
Kendi şîrlerimden (16 tâne) . . .	R. N.
Eserlerim	R. N.
Sinopda Riza Nur Kütübhânesi . .	R. N.
Hücumlara cevablar	R. N.

. ile okunur
İki mimle bir ha ile dalile

Bu şîr 292 a. f. t. Paris Bib. Na. deki manüskıridedir. Maatteessüf, manüskırının bu sayfasının bir köşesi tozlarla çürüyüb düşdüğünden şîrin son dörtlüğünün iki mısra'ı kısmen gitmiştir. Bu şâirin yeniçeri şâiri ve şöhretli bir şâir olduğuna dâir mâlumat vardır. Fakat hiç bir sîri mâ'lum degildi. Veyâ, neşr edilmişse biz görmedik. İşte bu elyazmasında bu şîrine tesâdüf etdim.

Transkripsionu yaparken eski yazıda talaffuzu kat'i olan kelimeleri öylece tesbîit etdim. Bunlar şîvenin İstanbul şîvesi olmadığını gösteriyor; meselâ : طورومی torumi, tabii torumu olacak ki İstanbul şîvesince "derimi,, dir.

— — — R. N.

Kendi şiirlerimden :

1

Vatani perişan görüb
Ben karalar giyer oldum;
Zulmun yüzüne tükürüb
Yerden, yürddan gider oldum...

Âh, ayrı düşdüm ilimden,
Sözü gitmez hiç dilimden.
Ayrılamam ben gülümnden...
Hicrâne şâheser oldum...

Türklük aşkı aklım almış,
Beni emsiz derde salmış...
Ugrular yavrumu çalmış...
Tün gün durmaz inler oldum...

Uçub yerden göge agdım,

Nurlar olub yere yagdım ;
 Türklüğe çirag, karagdım,
 Söndüm karanlık yer oldum...

Güllü, bülbüllü bahçeydim.
 Kâh da uçar bir serçeydim.
 Şimdi ne, önce niceydim ?..
 Baykuş gibi öter oldum...

Vatan meyine ayagdım,
 Devrilmez, dimdik, sagdım ;
 Yıkılmaz bir koca dagdım,
 Yelde tüyden beter oldum...

Ben hep seninle öğündüm.
 Kara gününde dögündüm,
 Ben sâde sena yügündüm...
 yoluna seferber oldum...

Ne çeksem senin yüzünden,
 Neler çekdim de öyleyken
 Deli gönül yine sennen.
 Neden böyle sever oldum...

Vatanımı seller aldı,
 Güllerini eller aldı,
 Kokusunu yeller aldı.
 Ben gurbetde heder oldum...

Hep kizardım azanlara.
 Bundan girdim zindanlara
 Düşdüm kaynar kazanlara;
 Velâkin semender oldum...

.

Türk dörtlük, 8 heceli vezn, Temâmile eski halk Őiri
 aŐnısını ve tavrını verdiğim bu Şiirde bâzan eski türk
 kafiyesi de kullandım. 1913 de yazılmışdır.

R. N.

2

CIHAN CENGİNİN İLK
 MÜTÂREKE GÜNLERİ

İttihadcılara

I

On yıldır bu yoksul milleti soydular,
 Kesdiler, yediler, kpekce doydular.
 Yan bakan olursa gözünü oydular;
 Bagramı asdılar, zıندان koydular.
 Bunlar Türk degilmiş! ne bozuk soydular!
 Bir Şanlı milleti dünyâdan yoydular !...

Millet hep bizlere ygnsn derlerdi.
 Biz beyler kurulub gnsn derlerdi.
 Zamâna sen bize dgnsn derlerdi.
 Sonra Türk isterse dgnsn derlerdi.
 Bunlar Türk degilmiş! ne bozuk soydular!
 Bir Şanlı milleti dünyâdan yoydular !...

İŐleri hep cah, mal kapmakdı görünce,
 Mhmdi onlarca sâde bu düŐünce.
 KoŐdular zulmun de, cehlin de nuce;
 Ceb dolu kadılar tam millet düŐünce.
 Bunlar Türk degilmiş! ne bozuk soydular!
 Bir Şanlı milleti dünyâdan yoydular !...

Onlara hükümsüz Ėelirdi denâet,
 Kâfidi sâdece kul gibi itâet!

Bir dogru kölelik etmezse nihâyet
 Degeri cezâsı görürdü ihânet!
 Bunlar Türk degilmiş! ne bozuk soydular!
 Bir şanlı milleti dünyâdan yoydular!...

Etdiler her kesi bir âdı keyfe ram.
 Bir halkı kul etmek ne habis bir meram!
 Bu on yıl târihde eşi yok bir dıram!
 Yazık ah, günah ah, haram ah, pek haram!
 Bunlar Türk degilmiş! ne bozuk soydular!
 Bir şanlı milleti dünyâdan yoydular!...

* *

İtilâfcılara

II

Şimdi de bunlar cah, mal deye didişir;
 Mîras der, vatani satmakçın itişir.
 Be yâhû! utanın! ortada tenesir!
 Etmeyin! yok artık, Çok artık, yetişir!...
 Ey millet! sanmam ki bir meded irişir!
 Dünyâdan göç düşdü, var varsa, var devşir

Bu nedir? Soyacak bir ölü kalmış bak!
 Satacak bir kefin, bir tabut var ancak.
 Âh, böyle bir kârdan dünyâda kaç alçak,
 Kaç domuz, kaç köpek vardır zevk alacak!
 Ey millet! ummam ki bir meded irişir!
 Dünyadan göç düşdü, var varsa, var devşir

İşiniz son gelen vurguncu gavgası,
 Bahtınız olmakmış tamam leş kargası!...
 Bu harman sonudur, yokdur ha, arkası;
 Kapışın! sizindir çapulcu markası...
 Ey millet! sanma ki bir meded irişir.
 Dünyadan göç düşdü, var varsa, var devşir

Sözde iş milleti diriltmek, sağlamak !...
 Bu yara sarmak mı ?.. Bu çene bağlamak !...
 Of !... Bana düşen şey hep yürek dağlamak;
 Gurbetde, sürgünde, zindanda ağlamak ...
 Ey millet ! umma ki bir meded irişir !..
 Dünyâdan göç düşdü, var varsa, var devşir

* *

Hânedâne

III

Hani be, atalar ! O mâzî ne oldu ?..
 Fâtih, Yavuz kanı sizde kalmadımı ?...
 Batdık be, bu sizi derde salmadımı ?
 Keyfinizden, gülmenizden ciham doldu ...
 Vatan batar, pâdişahsa duşmanla dost...
 Şehzâdeler, Rum zâbitler ve sultan da !
 Kucaklaşmış, dans ederler bu zamanda ...
 Ne güne kalmışız... Ah elden gitdi post .

* *

Ulu Tanrım !

IV

Istiklal gidiyor bir yigit milletden.
 Bir izcik kalmaz mı bir büyük devletden ?!..
 Kurtaran çıkmaz mı bizi bu zilletten ?!..
 Sanki hiç kurtulmuş ykkmu bu illetden !..
 Ey Tânrım ! sen koru bizi her savletden !
 Ayırma, sen bizi merâma vusletden !

Bu nesil ne yüzle gidecck ahrete ?

Ne hal bu ? Gelen yok ki bir son gayrete ?
 Bunaldım, ôf, düşdüm hayretten hayrete.
 Berbadız, lâıyıkız nefretten nefrete ...

Ey Tanrım ! Sen koru bizi her savletden !
 Ayırma, sen bizi merâma vusletden !

Ey ünlü atalar, şanlı Türk, ey Uguz !
 Istiklal, yer, yurd hep gitdi hal yavuz !
 Vâh, eyvâh... Biz şimdi bir batan uruguz;
 Yarın yer yüzünde, belki de, hiç yoguz...

Ey Tanrım ! Sen koru bizi her savletden !
 Ayırma, sen bizi merâma vusletden !

Bak, Anadoluna ulu dag, ey oral !
 Yolla da bir güzel gözlü pâk, saf maral;
 Türklerden, Islamdan, kâ'beden haber al !
 Yetişdi peygamber neslinden bir kiral !

Ey Tanrım ! Sen koru bizi her savletden !
 Ayırma, sen bizi merâma vusletden !

* *

Âdeti budur, Türk yurdunun kuludur.
 Mâzîsi yücedir, bin şanla doludur,
 Aslı pâk, zaferi destanı uludur,
 Yatakda ölmek atası yoludur.

Ey türkler ! lüzûmu yok yêsin, kederin.
 Kalkının var gücü bâzûye bir verin !
 Kızsin da kanları kaynasın her erin.
 Altını üstüne getirin şu yerin ...

Var ise bir ümid yalnız bunda var.
 Yok..., başka milletler bizlere olmaz yar.

Silâha sarıl da bak baht nasıl uyar.

Yalnız budur ki bu belâyı savar.

Biz Türküz, kolay can vermeyiz, Avrupa!

Meger ki sarsılab yerinden yer kopa...

Eyisi büsbütün sarmadan iş sarpa

Davran da bu kanlı sahnayı sen kapa..!

Temmuz 1918 de mütârekenin ilk günleri felâketlerinden müteessir olarak Iskenderiyede Anfûşi de şârâ' sultan Selimde yazdığım bu şîr 4 parçadır. İki evvelkiler nakaratlı altılık, üçüncüsü dörtlük, dördüncüsü bir kısmı nakaratlı altılık bir kısmı dörtlüktür. Hepsinin vezni hece olub 12 hecelidir. Bu vezin Fıransızlarda olub adına Alexandrin derler. Çünkü bu vezinde şîri evvelâ Alexandre adında biri yapmışdır. Halbuki Türklerde Ahmed Yesevî bu vezni bu Fıransızdan çok evvel kullanmışdır. Sezü'leri $4+4+4=12$ olursa Fıransızlar alexandrin rhytmique derler; fakat umûmiyetle $6+6=12$ tarzında yaparlar. Bu son tarz türk şîrinde—şîr başdan başa hep böyle olursa—soguk oluyor. Ben bu şîrin ilk iki parçasını $3+3+3+3=12$ sezürlü yaptım ; daha âhenkli oldu. Üçüncü parçada üç türlü sezürü de kullandım. Dördüncü parçada muhtelif sezürler varsa da $6+6$ tarzı ekseriyetdedir. Sezür değiştirmek monotomlugu gidermek için müessir bir vâsıtaadır, ve Türk orijinal şîrinin en mühim bir esasıdır. Bununla berâber şunu da ilâve ederim ki monotomlugu gidermek için vezin değiştirmek sezür değiştirmekten daha müessirdir. Bazı şîrler ise mevzûu itibârile umûmen monotomluk ister. O vakit vezni, sezürü hiç değiştirmemelidir. Eger monotomluk lüzumu kısmen ise o kısımda aynı vezne devam etmelidir.

Bu şîri ben mütareke zamanında neşr etmedim. Çünkü o zaman bütün milletin elbirliği ile haricî düşmana karşı

çalışması lazimdi; hem de ittihadcıların düşdükleri, onun nîmeti ile beslenenlerin ona ateş yagdırdıkları bir günde bu zebunküşlüklerden igrendim. Çok zaman geçdi; artık neşrinden büsbütün vaz geçmişdim. Madem ki Hüseyin Cahid eski defterleri yoklayor, muhalıflere ve bana türlü tezvirlere saldırıyor ben de bu şîri veşrediyorum. Zaten eskiden de ittihadcılar aleyhine beni en ziade bu H. Cahid tahrik etmişdi.

R. N.

3

Ateş ve pervâne

Nur gördük, vardık seyrâne.

Toplandık, girdik devrâne.

Yâhû! biz neyiz, zîrâ ne ?!

pervâneyiz biz, pervâne...

Aşkla vîrâne pervâ ne ?!

Dediler ki yanarsınız,

Ateş bu, ne sanarsınız ?!

Siz ateşle oynarsınız !...

Pervâneyiz, be, pervâne.

Bize ateşden pervâ ne ?!...

Merdâne girdik meydâne.

Kâh saf saf, kâh dâne dâne

Uçuşduk durduk rindâne,

Ê!... bize derler pervâne,

Ateşden bize pervâ ne ?!...

Halka halkayız bu anda

Inciler gibi gerdanda;

Hayran de biziz, kurban da...

Bize derler, be, pervâne..

Aşk ateşinden pervâ ne ?!

Vecd ile raks ederiz,

Bir yüce yolda hederiz.

Her gün dedik, yine deriz:

“Bizim adımız pervâne,

Ateşden bize pervâ ne ?!... „

Fedâileri anarız,

Semender olmaz yanarız.

Yanarak aşka kanarız...

Hey... bize derler pervâne,

Bize ateşden pervâ ne ?!

Döndük, döndük harıl harıl.

Yandık, yandık parıl parıl.

Âteş! bize sarıl! Sarıl!

Adımız bizim pervâne,

Ne reva bize? revâ ne ?!

Tan! gelme bu resme sakın!

Saba! sakın esme! Sakın!

Bü ayîni kesme sakın!

Bize demişler pervâne...

Yakan ateşden pervâ ne ?!

8 kit’alı beşlik, 8 li hece vezni.

R. N.

4

Od

O Altaylar bize eşsiz bir yurddu;

Ordan çıkardık cihanın fethine .
 Ordulara rehber bir er boz kurddu .
 O zamanlardaydı uguz da yine .

Oradan inüb de akardık çine ;
 Tapgaçın vururduk şanlı ilini .
 Keserdik ilini, elini, dilini .
 Kurd gibi dalardık çinin içine .

Ordu çok gez Hanbaluga varırdı .
 Titreyen Fagfur aglar, yalvarırdı .
 Verir idi mühür, pireses, unvan ,
 Davul, bayrak ipek, türlü armagan .

Oradan dönerdik Efgana, Hinde .
 Himalayalar bize düzlük yerdı .
 Hayberler titrer, “geç ! er yigit !,” derdi .
 Racalar erirdi Ganjin dibinde ...

Kızıl Alandan girerdik Îrane .
 Şehinşahlar baş egerdi Tûrane .
 Erlikde zal oldu bize pervane .
 Gören derdi Îrane : bir vîrane ...

Kâh ordan giderdik Şama, Iraka .
 Mısır düşerdi korkulu maraka .
 Titreyüb çalkanırdı kun deryası ,
 Yer dönerdi hazan görmüş yapraga .

Önümüzden aslan, kaplan kaçardı .
 Ateş saçardık, kumlar kavrulurdu .
 Atımız kişner, ehramlar uçardı .
 Kum, kül, hep havalarda savrulurdu .

Bunlar bitince varırdık Taçına .

At oynatdık Romalarda, Ronda.
Şan içinde İstanbulda, en sonda,
Konduk, oturduk Kayserin tacına.

Gündüz gün, gece ay bize bayrakdı.
Çadır gök göv; yatak ot, toprakdı.
Seyrimiz vurarak, dograyarakdı;
Her han olan yere ugrayarakdı.

Bizden Hinde, Mısıra ğiden köle
Pâdişah olurdu o halde bile.
Böyle bir kudretidir bu ırkın farkı;
Biz türküz, ırkımız kaganlık ırkı.

Biz asyayı, Avrupayı açdık.
Taclar uçurduk ve tahtlar devirdik.
Cihana velvele saldık, köz saçdık.
Koca târihin yolunu çevirdik.

* *

Derken günler döndü ve döndü devran.
Asırlarlan dogra, kes; dogran, kesil
Kınıldı ırkımız, kesildi nesil.
Türk kocadı; yıkıldı koca Tûran.

Şimdi nerde o günler?.. geçmiş olmuş..
Bak! Agla! Yerinde yeller esiyor.
Aslan Türkü şimdi her kes kesiyor.
Yurdu, gönlü kaygu, belâ, derd dolmuş...

Karakurum söndü, kaşgar harabdır.
Topraklar altında yatıyor Turfan.
Nerde Hotan, Bulgar, Samra ve kazan?
Buhara, Semerkand, Herat serabdır.

Şölenler, kırk gün kırk gece düğünler,
Avlar, sungur, bars biteli çok oldu.
Yarışlar, kurultay, o şanlı günler,
Bu kara günde yog bile yok oldu.

Kırıldı altun yay, ok, tulga, çagan,
Çürüdü sadak, kılıç, kargı, kalkan.
Al süçü avu, ak kımız oldu kan.
Seni anar, aglarım Uguz Kagan!...

ô!.. kopdu kiriş, gerilmez artık yay.
Gökden yere düştü nurdan dogan ay.
Nolduk, ay!. Nedir bu, ah!. Bitdik vay, vay...
Seni anar, aglarım Uguz Kagan!...

Bu bir oddir. Muhtelif sezünlü 11 li hece vezni. Fıransız şîrinin hemen bütün şekilleri bize alındığı halde şimdiye kadar bizde hiç bir (ode) yazılmamış, hattâ bu ad dahi talaffuz edilmemişti. İlk defa ben yazdım, bu tarzı ve adı şiirimize sokmuş oluyorum. Bu ilk türk odudur. Bu dörtlüklerde Fransız çapraz Kâfiyesine orjinal türk dörtlük kâfiye tarzını da karıştırdım. Bununla daha eyi oldu fikrindeyim.

— R. N.

5

Bu bir bahardır...
Hay bütün âlem.
Her şeyde çiy, nem,
Tâzelik vardır.

Erikler akbak
Çiçekle dolmuş,
Her biri parlak

Bir gelin olmuş.

Hep şeftâliler

Penbe giyinmiş;

Pek bezenmiş yer,

Cihan sevinmiş.

Kuşlar dallarda

Yuvalar örer,

Rüzgâr sallarda

Yavrular ürer...

5 li vezin, muhtelif çapraz kâfîeyli dörtükler.

— R. N.

6

Dünyânın birtânesi

Ay âşık olmuş güneşe.

Taparcasına ateşe,

Pervânesi, döner dâim.

Tam benim hâlim.

* *

Ezelî kuruluş böyle...

Güzele vuruluş böyle...

Oldum ben de deli dîvânesi,

Bir ışığın pervânesi.

* *

Türk, yurd ışığı bu ışık.

Gel de olma âşık.

* *

İlim yanılmış, aldanmış.

Günü sâbit durur sanmış...

Duran, yer ; güzel, Türk yurdu.
Tanrı bunu böyle kurdu.

* *

Ona gündüz güneş bakar,
Gce aydan nurlar akar.
Etrâfında dönerler hep.

Sebeb :

Ay, gün unun pervânesi.
O dünyânın birtânesi.

Şekilce. vezince serbest şiir ; hece vezni.

R. N.

—
7

Türk hacci

Düşündüm, "hac edeyim,, dedim bu yıl.
Dilekler, adaklarla çıktım yola.
Ulusum ağlaştı, çalkandı avıl.
Dediler : "kutlu olsun ! Ugur ola ! „.

Ayrıldım, gitdim konakdan konaga.
Sarp dağlardan aşdım, düzlere indim.
Yürüdüm yaya, kâh boz ata bindim.
Derken irişdim, çıktım Tanrı daga.

Açunun gelmiş de dört bucagından,
Dağa yığılmışdı yüz binlerce Türk.
Elde cide, yay, ok; başda tulga, bürk
Dilek dilerdi Tanrı ocagından.

Aklar giymişdi, def çalardı şaman ;
Türk için böyle göğe yol açardı.
Dilek, adak akkuş olur uçardı.

Yügündüm, dedim "aman, işim yaman,,.

Dedi "nen var, nedir? sende çokmu suç,,

Dedim: "hayır; bu değil benim işim

Türk Tanrısın göster onu sevmişim,,.

Dedi: "öyleyse, hadi göklere uç...,,.

Dokuz gez salladı, çaldı çingirak.

Geldi bir şey. Ne desem? İtmi, ye kuş?

Dedi: "Bin Götürsün seni İtbarak,,.

Bindim. Uçduk çıkar gibi dik yokuş.

Çabucak, varmışız birinci kata.

Silkindi, sırtından beni indirdi.

Tugrul geldi, kanadına bindirdi.

Uçdu. Altımda benzerdi kır ata.

Süt gölüne geldik. kıyıya kondu.

Çakıl burda yakut, zümrüd ve elmas;

Ot, su, kuş boldu; san Ergenekonu.

öyle güzellik ki havsala almaz.

İçinde Akkuşlar bir altun kayak.

Geldi. Dediler ki: "Gel! Bin! Gezelim.

Süt içelim, yüce varlık şezelim,,.

İçdik; içince özüm oldu ayık.

Dedim; "güzel Tanrı! Göreyim seni.

Senin için gezerim buralarda.

Seni görmekten mahrum etme beni!,,.

Kopdu bora. Titredim. Boralarda

Tanrı sözünü işitdim ki bana:

"Sen hiç burda durma! Yere dön hadi!

Uguz kagan çıkmak üzre savaşa.

Türk için ölen görür beni,, dedi.

Uçduk göklerden, vardık aya.
Yürüdük yıldızları saya, saya.
Hep bulutdan buluta kaya kaya
Yel gibi ulaştık ulu Altaya.

Er Uğuz kakan çadır kurub durmuş.
Çadırlara dikdirmiş birer direk.
Uclarına altun takuk kodurmuş.
Vardım öğüne, "Kaganım!,, deyerek.

Dedi "ô!.. hoş geldin. Gelişin yahşı.
Sen ersin, alpsın; vuruşlarda önsün.
Sen bilgesin, eşsizsin. Ozan, bahşı
Vuruşda, yogda, toyda seni ögsün,,.

Kubuzlar çalındı, içdik kımızı.
Ozanlar okudu deyiş, sav, koşuk.
Her kes sevincde, oynar çoluk çocuk.
Düğün idi. Sevmiş kagan bir kızı.

Boz kurd geldi, dedi : "Arkama düşün! ,,
Ordu kalkdı, ayrıldı bir kaç kola.
Dedi : "Saldırım! Yavlara üşüşün!,,.
Boz kurd önde, kılaguz, düşdük yola.

Çine, sonra dönüb Hinde yürüdük.
Nice er, ordu engel olmak umdu.
Fakat kamusu Açuna göz yumdu.
O toprakları al kana bürüdük.

Sibirden geçerek İranı aldık.
Acemlere kaçacak yer aratdık.
Avrupaya, Şama, Mısıra daldık.
Yer yüzünde tek kaganlık yaratdık.

Günden Batıya degdi Türk ölkesi.
 Korurdu açunu türkün gölgesi.
 Günden Batıya degdi Türk ölkesi.
 Korurdu açunu türklük gölgesi.

Sonra yabancılar içine girdi;
 Bu yavlar Türkü içinden gemirdi.
 Elinden gitdi o koca ölkesi.
 Avuç kadar yerde kaldı gölgesi.

80 misrâ, 20 kıt'a, alafıranga dörtlük, muhtelif
 ezürde 11 li hece vezni .

R. N.

8

Mef'ûle | mefâ'ilun | fa'ûlun

Aşkimla | didişmeden | aman yok.

Gitmekde | ömür aman | Zaman yok.

Sevdikce | sever gönül, | nasıl şey?!...

Yetmezmi? | utan gönül, | utan hey...

Milletle | vatan sazin, | sözündür;

Türk,yurdu | canın,gözün, | özündür.

Çık gökle | birol başın | ererse.

Bin yıl da | seviş yaşın | ererse.

Isterse | her engelin | savuşsun.

Âteşle | barut hemen | kavuşsun

* *

Gurbetde | igim igim | yaşarsın;

Rûhunle | fakat deniz | aşarsın!..

Gönlünde, | gözündeTürk, | hayâliu.

Vermekde | keder, yeis | bu hâlin.

Mecnun ne | yanar ve yaş | saçarsın.

Abdal be | vatan deyüb | uçarsın...

Bağlandı | ayak; kavî | bu köstek.
 Yırtınma! | kader bu, boş | ne etsek.
 Rûyâda | vatan ve Türk | görürsün !
 Burlarda | kalır, çeker, | ölürsün ...

* *

Bundan,de! | "Ne duygusuz | vatansın ...
 Of benmi, | ye senmi, kim | utansın ?!.. „

* *

Tek Türk! | uzakda ol | ve sag kal !
 Gönlümde | otur da hep. | Ve dag kal !

Vezni gösterdik. Şekli mesnevi.

Şüphesiz ki bir bakımdan 'aruz parmak hesâbından âhenklidir. Aruz vezni uzun ve kısa hecelerile bir ânenk yapıyor; fakat aynı zamanda kelime, cümle, mânâ ve nutuk âhenklerini, ritmilerini mahv ediyor. Halbuki hece vezni aruzun yıkdığı bu ritimleri tēmin ediyor. Aruz kâh kelimelerin kafasını, kâh ayagını koparub, kâh de bir kelimeyi bedeninden biçüb yarısını bir, yarısını da diğer bir kelimeye veriyor. Aruz âhengi ile okurken kelime, cümle, mânâ, nutuk ve âhenkleri maymun maskara oluyor. İşte hece vezninin de aruza karşı meziyyeti var. Eger bu iki veznin meziyetleri mezc ve kusurları def edilebilse idi mükemmel bir şey olurdu. Şimdiye kadar bu hiç düşünülmemişdi. Bu tēlifi yapmak için bu şîri aruzla, hem imâlesiz, hem sezürleri kelimelerin bedenine değil aralarına getirmek üzere yazmağı denedim. Aruzla imâlesiz şîir yazmak güç değilse de kelimeler türkce olunca biraz güçlük olur. Ancak sezürleri kelime aralarına getirmek şartile pek güçdür. Hele imâlesizlik ve bu şart ikisi bir arada olunca güçlük pek artıyor. Buna sırf türkce kelimeler kullanmak ciheti de ilâve edilince müşkülât müdhiş oluyor. Türkce kelimelerle imâleyi

kâmilten gidermek de zor şey. Bu şiiri (Nice)de deniz kenarındaki bahçede yazdım. Bir saat kadar zamânımı aldı. Imâle yokdur, taktî'ler yâni sezürler kelimeler arasına getirilmiştir. Dil sâde türkcedir. Aruz böyle tatbik edilince âhengi fevkalâde artıyor. Bunu ilk defâ düşünüb böyle tecrübe etdim; umarım ki taammüm ede.

— R. N.

9

Türkmen göçü

Gök abus, sanki bize surat asmış.
Boz bulutlar güneşe yasak çekmiş,
Çimen solmuş, dağları duman basmış,
Çiçekler yaylalardan ayak çekmiş.

Çekilmiş yaz, gün dönmüş, kış yürüyor.
Yaylamızı kara duman bürüyor.
Kurdar sevinmiş, ormanda ürüyor.
Cinler kızmış yaza dayak çekmiş.

Yeşil urba bitmiş, dallar çı çıplak;
Kuşlar susmuş, yel azmış, donmuş bulak;
Her şey değişmiş; Altüst, allakbullak.
Yurd gelini yüzüne duvak çekmiş.

Göçüb geçirmeli şu güç zamanı.
Hadi ! kışlaga. Degil güç zamanı.
Koçlar, kuzular! Hadin göç zamanı.
Atalar böyle töre, yasak çekmiş ...

Sen yaylam ! Ak çarşafda kalacaksın,
Aylarca uykulara dalacaksın,
Yaz gününü rüyâda bulacaksın.

Yürüyün ! Alp tug tutmuş, sancak çekmiş...

5 kit'ali türk dörtlük, muhtelif sezürlü 11 li vezn,
eski çeşniyi vermek için bir tâne de eski türk kafiyesi var.

— R. N.

10

Vatan

Hasretin, bak, ne derd açdı !
Bütün gece uykum kaçdı,
Sabah, erken çıkdım kıre,
Bakdım, durmuş sıra sıra,
Bir çok serçe, harıl harıl,
Gün parlarken parıl parıl,
Gezer, koşar, kanad açar,
Bulur bir çöp kapub uçar,
Bir dala, ye dama kaçar,
Kaçar iken cıglık saçar.

* *

Döner, gelir, yere yine,
Hiç yorulmaz çıka, ine
Hal ve istikbal için de
Emin ve sevinc içinde.
Dişi erkek oynasırlar,
Birbirine kaynaşırlar.
Cıvı cıvı ötüşürler,
Durur yürür öpüşürler,
Tekrar çöpe üşüşürler.

* *

Bahardır, dünya dirilmiş,
Feyizli bir âne girilmiş.
Cihan şimdi aşk sergisi,
Coşmuş yuva, yar sevgisi.

Şu minicik serçe bile
 Yuva yapmak aşkı ile
 Hem keyfli, hem bîkarar.
 Bu ne sevgi, bu ne esrar!..

.

—

R. N.

11

Sıyun Biçe

Adım sevinçdi, bir bey kızı idim;
 Güllerin bülbüllere nazı idim.
 Ben Kazanda han karısı olmuşdum,
 Pâdişâha can yarısı olmuşdum.
 En şanlı kal'a o bizim Kazandı;
 Fakat fesad kaynayan bir kazandı.
 Birbirini yerler idi Tatarlar...
 Böyle milletler elbette batarlar.
 İki takım olmuşdu beyler, millet;
 Mahv ederdi, etdi bizi bu illet.
 Ruslar bunu fırsat bildi; bir ordu
 Kazanın önünde ordugâh kurdu.
 Kelle koltukda aylarla cenkleşdik,
 Kılıçlar, oklar, yaylarla cenkleşdik.
 Âher Ruslar her taraftan üşüşdü,
 Başlar uçdu, devrildi Kazan düşdü.
 Nice er öldü, yere tutsak oldu.
 Artık Kazan, Han, Tatar toprak oldu,
 Kanlı elli Ruslar beni tutdular;
 Sanki yılanlar bir serçe yutdular.
 Ben de esirler arasındayım ah...
 Künahim ne idi?! of, yandım, allah...
 Dediler: "Tez ol! Hadi, Moskovaya;

Vedâ... Kazandaki kıra, ovaya
 Dedim : “Sâde, izin verin, erimi
 Son bir göreyim. Sonra da derimi
 İster koparın, ister yüzün, yakın!
 Sonra da keyf ile seyrine bakın!,,.

* *

Aldılar, gitdik; girdik türbesine .
 Başım döndü, türbe döndü tersine.
 Kucagımdan oglumu koydum taşa,
 Islak, bulanmış benden akan yaşa .
 Altun başlığımı bir çaldım yere.
 Agladım, san gözlerim birer dere.
 Mezarına yüzü koyun kapandım;
 Bir şeyler oldu, yer yıkıldı sandım.
 Açıldı ağızım, sanki bülbül oldum;
 Her sözüm ateşdi, yandım kül oldum.
 Saldat, Kazak, mezar, Han dinlediler.
 İnsanlar, taşlar, kubbe inlediler.

* *

Vurdum, vurdum taşa, başımı kırdım;
 Var kuvvetimle bağırdım, haykırdım;
 Yoldum saçlarımı, akdı al kanlar.
 Acır, aglardı hâlime bakanlar.
 Denirdi ki kargalar pençe takmış,
 Bir gülü yırtmış, gülün rengi akmış...
 Akan kan, yaş birbirine karışdı;
 Sanki yüzümde ateş su barışdı.
 Kan yaşı boyıyor, göz tıkayordu,
 Yaş hiç durmayub kanı yıkayordu.
 Yüksekden bir ses dedi bana : “ Söyle!,,.
 Ben de yüksek sesle söyledim şöyle:

"Safagereyim ! a Safagereyim !
 Aç, sinini aç ! koynuna gireyim ...
 Sen dünyâda eşsiz handı, sen birdin.
 Ah, pek vakıtsız kara yere girdin.
 Niye beni koyub tek gitdin söyle !
 Bunu öksüz, beni dul etdin böyle?...
 Kalk, kalk da bir kerre bak Kazan noldu?...
 Duşmanın Rusa karın esir oldu ...
 Bunların elinden beni alsana !...
 Kurtar beni ! Geldim sığındım sana...
 Karanlığa kaçayım, kabrigi aç !
 Çabuk aç ! Boynuna takılmasın haç.
 Kaygu içindeyim, meded iriştir !
 Etme ! beni al ! Bu yaman bir işdir...
 Kabrin olsun sana kâna han tahtı...
 Ölmemek olmasın sıyunun bahtı...
 Beni dinle ! Şunlara kıvanc verme !
 Gıruzninin kârına kazanc verme !
 Tâze, matur bigen ölsün de bitsin.
 Dili ayrı yad yere nasıl gitsin?!...
 Yaşımı dindirecek bir kimsem yok.
 Bu ölümcil derde hiç emsem yok.
 Kime derd yanayım ? Sana söz ilmez...
 Oglumsa sütten başka bir şey bilmez...
 Babama söylesem... o uzakda pek.
 Dul kaldım, kimsesizim, tek kaldım tek.
 Sevgili Han ! Cevab ver ! Dargınmısın ?
 Korkunc mezar ! Bu kılıca kınmısın ?
 Yazık ! Pek yazık ! Kötü yazım varmış..
 Ey Tanrı; Benim kime nazım varmış?!
 Gözlerimde yaş de bitdi... neyleyim?!...
 Ağlayamam. Gönlü neyle eyleyim?!...

Aldılar beni, kayığa koydular.
 Hanlık adımı Kazandan yoydular.
 Gidiyoruz Moskovaya ırmakdan.
 Ruslar şen beni yurddan ayırmakdan ...
 Bir son bakış ile Kazana bakdım,
 Hasret ateşine gönlümü yakdım .

* *

Kazan! kara kazan! Ve kanlı kazan!
 Kaygular kaynayan katranlı kazan!
 Eh.. Başından tacım düştü, kul oldun.
 Sen de benim gibi hansız, dul oldun.
 Eski bayramları her gün hatırla!
 Mâtem içinde, durma, tün gün agla!
 Nerde kızların şen türküleri?!..
 Nerde saçlarının hoş örgüleri?!..
 Sokagında oynar balalar nerde?..
 O çocuklar, kızlar, erler hep yerde.
 Bal akar pınarların vardı senin.
 Gözü kör olsun suyunu kesenîn.
 Tâlia bak! Şimdi unlardan akan
 Kadından, erkekden boşanan yaş, kan ...
 İnsan dili bilir, tez uçar bir kuş
 Olsa şimdi bana. Ah, o da yokmuş.
 Söylese idi babama bunları,
 Oynanan kanlı, kızıl oyunları,
 Deseydi nihâyet: "Kızın Kazanda
 Bir mezarlık yer istedi son anda.
 O da verilmedi. Gözü kan dolu
 Gidiyor Moskovadır şimdi yolu.."

* *

Kayık yürüdü uzana uzana.
 "Kazan! Kazan!," dedim, bakdım Kazana.

Bakdım agladım, bakmadım agladım ;
 Hem agladım, hem karalar bağladım .
 Yakışır mı idi Sevinc ağlaya ?!..
 Olur mu hiç, gül karalar bağlaya ?!..

* *

Eyvâh !... Sıun Bige, gozü kan dolu
 Gidiyor, Moskovadır hâlâ yolu

120 mısralı şekilce, vezince muntazam mäsnevi; vezni
 11 hecelidir. Uzun bir şîr olduğundan monotom olmaması
 için bu veznin mevcut beş türlü sezürü de kullanılmışdır.

—

R. N.

12

Yurd !

Ğün dogar seni anar.
 Yıldızlar sana yanar,
 Ay seni güneş sanar,
 Dogduguna utanır ...

Doldur, dolu sun bize ;
 Ateş dolusun bize !...
 Yandık ! Aşk olsun bize.
 Sana canımı dayanır !!...

Sen gülersen gül güler,
 Ğün, ay seni günüler.
 Seni gören bülbüller
 Hasedinden yırtınır.

Hüznün nedir, güzel yurd !
 Kuzunumu kapdı kurd ?!
 Âhını hakka duyurt !
 Türk sninçin kıvrandır...

Çiçegin neden soldu ?

Tüveycini kim yoldu ?

Yüregin derdmi doldu ?

Bayram... eller kıvanır !...

5 kit'alı türk dörtlük, 7 li hece vezni.

— R. N.

13

Bâbur şah

Sana varmîdi, varmı şimdi de eş ?
Göklerde güneşdin ; güneşsin, güneş.
Erlik senindi; senin, hâlâ senin.
Haddimi sennen boy ölçmek kimsenin.
Himalayalar önünde egildi ;
Bir düzlük oldu sanki dag degildi .
Arslanlar, kurtlar gibi dögüşürdün .
Hindin başına yıldırım düşürdün .
Kılıcın ne çelikden yapılmışdı ?!
Istesen mutlak sana tapılmışdı .

* *

Kılıc kına konur, kalem çıkardı ;
Bilgin denizdi, dalgalar akardı .
Yazdığın şiirde pek incelik var...
Rûhunda bir ölçüsüz yücelik var...
Kâh bir şûhsun sevgilini anarsın.
Kâh yurd ateşine düşüb yanarsın .
Kâh Türk erligini yava yazarsın ;
Kalemle duşmana mezar kazarsın.
Ne şâirmişsin? şîrin sihir bütün .
Sihrine gönlüm esir hâlâ bu gün .

* *

Cevherin ne cevherden? âteşmi bê!...
 Ne zekâ zekân? Tanrıye eşmi bê?!...
 Pek çok okudum, görmedim eşini.
 Babur! Bitirdin aklımın işini.
 Cihan öger, Tük seninle ögünür;
 Bütün zekâlar önünde yügünür.
 Hey.. senin her meziyyet, her yüce şey.
 Türk göğünde ey güneş! Ey Babur ey!
 Tahtın göğlümde. senin hayrânınım .
 Âşıkım sana, senin kurbânınım .

— R. N.

14

ô!... bu gönül kimin kulu?...
 Aklı vermiş aşk yeline!...
 O bir kubuz, içi dolu;
 Gör bir dokun da teline...
 Bülbül gül bulmuş özüne;
 Sürer yüzüne gözüne.
 Çiy düşmüş gülün yüzüne,
 Elmas ben olmuş geline...
 Pek coşmuş, aşkı uludur.
 Gülü için kayguludur.
 Düşüncesi korkuludur.
 Ah! Bu gönül ne deli, ne!...

Tek savursa da külümü,
 Yel incitmese gülümü...
 Yoksa isterim ölümü...
 Düştü, derken, el eline!...

Allâhım! Bu ne devirdir!..

Her gün gördüğü cevirdir..
 Ne acıklı bir seyirdir :.
 Zincir takmışlar beline !...

Dünyâyı gezdim gezeli
 Görmedim böyle güzeli .
 İçinde feryad sezeli
 Kilid vurdular diline ...

.

6 kıt'alı türk dörtlük, 8 li vezn .

— R. N.

15

Türk yaratıldığım en öğündüğüm şey ;
 Türklük vurundugum, döğündüğüm şey...

* *

Ben Türke aşkımdan aklımı yitirdim .
 Para, mevkî, sihhat, can, râhat, eglence ;
 Kîmetli ne varsa hâsılı âlemce ;
 Zekâ, ilim, sevdâ gibi bence yüce
 Ona verdim bütün; kendimi bitirdim.
 Gördüm zından, sürgün, belâ nice nice;
 Hayat oldu bana çekilmez işkence.

Yaşadım yine onun yüzünden.
 Yandım ; ateşim onun özünden .

* *

Kendim için değil bunların hiç biri .
 Türk için yanmıştır bağrımın her yeri .
 Bunu ben severek yaptım .
 Ne yapîm ? türklüğe tapdım ...

* *

Dünyâya doymuşum kana kana;
 Para, hayat ve her şey vız bana.
 Bir şey beni eglemez.
 Böyle adam neylemez?!
 Sâde Türk için ölmekdir hevesim.
 Unun uğrunda kesilsin nefesim;
 Böyle gelsin ecel...

* *

Her kesde uzun emel;
 Ve bin çeşid.
 Bende kısa, tek:
 Şehid
 Düşmek.

* *

Râhat döşek
 İstemem ben.
 Bana kanlı kefen.
 Ölünceyedek
 Bu bendeki dilek.
 Budur benim yolum,
 Râhat ölüm bana zulum.

“ “

Burdan gidince gökde güneşim.
 Orda da Türkü sevmekdir işim...

—

R. N.

A, Tanrı! nerdesin? sana ben: “Varsın,,
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..
 “Ne olacaksa artık olsun varsın,,
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..

Beni tutar bir güzele vurursun.
 Ben vurulunca sen artık durursun.
 “Sen ne deye Arşında oturursun?!”
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..

Baglayub beni bu Türke etdin kul.
 O gönlümü, ömrümü etdi çapul.
 O güzele: “Bu nedir? Allahdan bul!”,
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..

İçimde bir sevgi, ateş yandırdın;
 Her kesi uyutdun, beni uyandırdın.
 Zâlîme uydun, beni utandırdın.
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..

Çile dolmazmı? olan oldu bol bol.
 “Beni bitir, ye yâr! yeter ayol!..
 Ye zulmu yok et yâhud kendin yok ol!”,
 Desem bi türlü, demesem bi türlü!..

* *

R. N.

On sekiz on dokuz yaşlarımda şiir yazmağa heves etmiş, o vakıt bir iki şîr de neşr etmişdim. Vaktımı alub tahsîlime mânî olacağını düşününerek bırakmışdım. Tahsil devresinden sonra arada yine yazardım. Bôyle taplanan şîrler, Fransızcadan tercüme etdiğim ve millî olarak kendi yazdığım opera ve opera—komikler de dâhil olduğu halde 600 parça kadar şiir yazmışım. Bunların yekûnu 12000 kadar mısra ediyor. Bundon on yıl evvel bizim Türk Târihinde (cild 1, S. 185) deki şîrimle bir yıl evvel “Nâmık

Kemal,, adındaki eserimin başındaki şîrimi neşr etmişdim.

Nihâyet bunlardan şu bir kaç şîri de bu nushada neşr etdim .

R. N.

Eserlerim

Basılmış olanlar :

- 1—Fen ni hitan. 1319 yıl. 247 sahîfe.
- 2—Serbin verem i kâzib i iltihâbîsi. 1321. 40 sa.
- 3—Cerh i unk ve ev'îye ve âsâbı kebîre. 1326. 16 s.
- 4—Hitan ve emrâz i zuhreviyye. 1326. 28 s.
- 5—Yeni usul u hitan ve yeni kıskaç. 1325. 32 s.
- 6—Hitanın his si tenâsülî üzerine têsiri. 1906. 8 s.
- 7—Sünnetçiler ve doktorlar. 1326. 24 s.
- 8—Hitanda ibtâl i his. 1325. 13 s.
- 9—Hitanda kan gelmesi. 1325. 10 ş.
- 10—Fen ni cerrâhî i ortopedi. 1326. 300 s.
- 11—Sıhhî, tıbbî makaleler. 1323. 102 s.
- 12—Bel sogukluğu ve frengiye yakalanmamak çâresi. 1323. 80 s.
- 13 Sun'î nebat ve hayâtın hikemî esasları. 1323. 32 s.
- 14—Servet i şâhâne ve hak kı millet. 1324. 29 s.
- 15—Meclis i meb'ûsanda fırkalar. 1325. 54 s.
- 16—Tıbbiye hayâtından. 1327. 82 s.
- 17—Cem'iyet i hafiyye. 1330. 548 s.
- 18—Çurbet dagarcığı. 1919. 32 s.
- 19—Hurriyet ve İtilâf nasıl doğdu, nasıl öldü? İç yüzü. 1335. 68 s.
- 20—Samson ile Delîle (opera). 1921. 92 s.
- 21—Jannette in düğünü (opera — comique = gülgülü-opera). 1922. 80 s.
- 22—Türkiyenin sıhhî, ictimâ'î coğrafyası. 1922.